

Дубініна М.В., д.е.н., професор
Ксьонжик І.В., д.е.н., професор
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНО-СТРУКТУРНИМИ ТРАНСФОРМАЦІЯМИ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

Аналіз сучасного стану інституціональних перетворень, перспектив розвитку раціональної соціально-економічної структури в цілому не може бути виконаний без урахування соціально-економічних факторів та передумов цих процесів. Покращення стану в деяких галузях сільського господарства в кінці 90-х років, особливо в птахівництві, виробництві соняшнику, було пов'язано, головним чином, з надходженням до них фінансових ресурсів від зовнішніх інвесторів. У той же час тривало скорочення посівних площ, поголів'я великої рогатої худоби.

Для реалізації ефективного управління інституціонально-трансформаційних процесів необхідно вирішити завдання, що відповідають проблемам соціально-економічного розвитку на рівні країни в цілому, та тих, які характерні власне для окремих регіонів.

Важливим для розуміння першочергових завдань щодо вдосконалення регіонального управління є з'ясування особливостей дієвості механізмів державного управління на рівні регіонів. Різні можливості органів центральної влади та регіону щодо впливу на чинники, які зумовлюють соціально-економічний розвиток, дають підставу для виділення двох понять: централізованого та децентралізованого механізмів державного управління регіоном. На соціально-економічний розвиток регіону впливає багато чинників, а саме: демографічна ситуація, соціальна забезпеченість, рівень життя населення, стан трудових ресурсів, до того ж кожен чинник містить декілька показників.

Механізм державного управління на рівні регіону потребує удосконалення за деякими напрямками. По-перше, доцільно реалізувати заходи з формування аграрного ринку та розвитку його інфраструктури. Серед заходів державної підтримки важливе місце відведено сприянню залучення кредитних ресурсів у сільське господарство. Процеси соціального та економічного розвитку аграрного сектора настільки взаємопов'язані та взаємозалежні, що їх не доцільно розглядати відокремлено, особливо зважаючи на реструктуризаційні зміни, проведені у

галузі сільського господарства. Такі зміни покликані одночасно сприяти розвитку як економічної, так і соціальної сфер села та забезпечувати високі стандарти життя сільського населення.

Забезпечення ефективного соціально-економічного розвитку аграрного сектора можливо за умови впровадження і реалізації політики комплексного розвитку сільської місцевості у тісному партнерстві урядових структур, органів місцевого самоврядування, сільських громад, громадських організацій і приватного сектора; запровадження механізмів партнерської підтримки розвитку соціальної сфери села за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, підприємств й організацій, розташованих у межах сільських територій, відповідно до програм соціально-економічного розвитку громад; сприяння підвищенню якості життя у сільській місцевості, розвитку особистості через наближення якості освіти та надання медичних і культурних послуг, побутових умов і сільської інфраструктури до міських; забезпечення доступу всіх категорій сільського населення до всебічної інформації шляхом розвитку сучасних систем комунікації, розвитку дорадчих служб у сільській місцевості; активне і цілеспрямоване збереження та розвиток сільських культурних традицій, довкілля та природного середовища для майбутніх поколінь.

Переходячи до ринкових умов господарювання, змін зазнають практично всі складові виробничого менеджменту в аграрному секторі: стратегічне бачення бізнесу та визначення місії й цілей підприємства, формування системи стратегії їх досягнення, алгоритми та технології реалізації стратегії, коригування дій персоналу підприємства. Це визначено імперативами забезпечення конкурентних переваг і припускає приведення маркетингової стратегії підприємств відповідно до ринкової кон'юнктури, а також зміну організаційної структури апарата управління. Тому формування сучасної ринково-конкурентної стратегії підприємств аграрного сектору, визначення зовнішніх умов її реалізації є практично важливими та актуальними з погляду забезпечення моделювання механізму системи виробничого менеджменту, що відповідає умовам ринку. Розробляючи її, необхідно враховувати специфіку ринкових відносин в аграрній сфері економіки, очевидну потребу продуманого та зваженого підходу до осмислення сутності кон'юнктурних змін на ринку, вибір перевіреної стратегії управління, обґрунтованої моделі ринкової поведінки підприємств різних форм власності й господарювання. Для Миколаївської області, на матеріалах якої було виконано поглиблене дослідження проблеми вдосконалення менеджменту в аграрному секторі із урахуванням ринкових реалій, цей підхід дає можливість врахування таких

особливостей, як суттєво застаріле технічне обладнання та технологія виробництва, нерозвиненість інфраструктури, зруйновані економічні зв'язки. Таким чином, цей аспект досліджуваної проблеми, порушений особливою гостротою й галузевою специфікою вирішення завдань вдосконалення управління на підприємствах аграрного сектору, доцільністю використання ними територіально-регіональних факторів (ресурсних, організаційно-інституціональних, фінансових, господарсько-маркетингових та ін.), необхідністю формування системи адаптованого до ринкових умов виробничого менеджменту й, отже, впровадженням ринкових реформ аграрного сектору економіки.

Для успішного функціонування системи аграрного сектору необхідно порівняно високий рівень концентрації виробництва та переробки конкретних видів сільськогосподарської продукції відповідно до особливостей місцевого природно-економічного потенціалу. Також необхідна наявність регіональної ланки управління аграрним сектором, яка повинна забезпечувати його скоординований розвиток, як цілісної територіальної підсистеми. Формування аграрного сектору є результатом інтеграційних процесів, тобто агропромислової інтеграції в нерозривному зв'язку з поглибленням спеціалізації й підвищенням комплексності. Особливу роль відіграє територіальна інтеграція в межах регіону та її внутрішніх підрозділах усіх видів трудової діяльності з виробництва та переробки сільськогосподарської продукції, створенню всіх необхідних умов для ефективного функціонування підприємств аграрного сектору. Міжгалузеві й територіальні інтеграційні процеси забезпечують цілісність аграрного сектору.

На регіональному рівні державне управління аграрним сектором економіки здійснюють регіональні органи виконавчої влади, які є підлеглими регіонального керівництва, що забезпечує формування регіональної економічної політики (президента, губернатора, голови адміністрації). Взаємодію з національним рівнем щодо регулювання аграрного сектора економіки забезпечено укладанням договорів (документальних зобов'язань сторін), відповідно до яких регіональні органи державної влади зобов'язуються виконувати делеговані державні повноваження; державні органи – щодо забезпечення фінансування виконання зазначених повноважень. Інший вид взаємодії – участь регіонів у національних конкурсах і проектах, які здійснюють на підставі державного фінансування.

Для реалізації державних завдань на місцях органи державної влади створюють спеціалізовані структури, які можуть бути представлені закладами, державними підприємствами та іншими формами. Одним із

найбільш поширених способів реалізації державних завдань щодо управління аграрним сектором економіки є делегування державних повноважень місцевим органам влади, послугами яких користуються і регіональні органи державної влади, наприклад Головні управління агропромислового розвитку обласних державних адміністрацій та управління агропромислового розвитку райдержадміністрацій.

Результати проведеного етапу досліджень дозволяють зробити висновок про те, що державний блок підсистеми управління аграрним сектором економіки характеризується багаторівневою і складною структурою взаємозв'язків як в середині кожного з рівнів, так і з-поміж рівнями. В умовах одного рівня державного управління у формуванні умов господарювання та управління аграрним сектором економіки беруть участь безліч суб'єктів, що багаторазово підвищує актуальність завдання забезпечення збалансованості реалізованих заходів розвитку аграрного сектора економіки.